

ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

ในครอบครัวแห่งกลางของผู้ดูแล ตำบลนาฝาย

อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

RELATIONSHIPS BETWEEN SOCIAL SUPPORT AND EARLY
CHILDHOOD REARING THE SKIPPED-GENERATION FAMILIES

FOR CAREGIVER, NA FAI SUBDISTRICT, MUANG DISTRICT,

CHAIYAPHUM PROVINCE

¹ยุภดี สงวนพงษ์ และ ²จารุมาศ จันทกุล

¹Yuphadi Sa-nguanphong and, ²Jarumars Janthakul

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ประเทศไทย

Rajabhat Chaiyaphum University, Thailand.

¹tookyuphadi@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางของผู้ดูแล ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ดูแลเด็กปฐมวัย จำนวน 82 คน ในเดือน เมษายน ถึงกรกฎาคม 2565 เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปแบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคม และแบบสอบถามการเลี้ยงดูเด็ก มีค่าความเชื่อมั่น ของครอนบาคอัลฟาเท่ากับ .93 และ .92 ตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความถี่ ร้อยละ พิสัย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ

¹ อาจารย์, สาขาวิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

² ครูเด็กปฐมวัย โรงเรียนบ้านห้วยบงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ เพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า การสนับสนุนทางสังคม อยู่ในระดับดี ($\bar{x} = 3.85, SD = 0.33$) และการเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแล อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.27, SD = 0.48$) ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแหวงกลางของผู้ดูแล มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 ผลการวิจัยนี้ให้ข้อเสนอแนะว่า ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในครอบครัวแหวงกลางที่มีความเปราะบางใน 2 กลุ่มวัย ควรได้รับการสนับสนุนทางสังคมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านอารมณ์ 2) ด้านข้อมูลข่าวสาร 3) ด้านการประเมินค่าและ 4) ด้านแรงงานและทรัพยากร เพื่อส่งผลให้ผู้ดูแลเด็กมีพฤติกรรมเลี้ยงดูเด็กให้มีพัฒนาการเหมาะสมตามวัย เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพชีวิตต่อไป

คำสำคัญ: การสนับสนุนทางสังคม; การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย; ครอบครัวแหวงกลาง; ผู้ดูแล

Abstract

This research aimed to examine the relationship between social support and early childhood rearing the skipped-generation families for caregiver, Na Fai Subdistrict, Muang District, Chaiyaphum Province. The sample group was 82 caregivers of early childhood children in April-July 2022. The instrument used was a general questionnaire. social support questionnaire and early childhood rearing the skipped-generation families for caregiver questionnaire have confidence Their Cronbach alpha's reliabilities were .93 and .92, respectively. Data were analyzed by using frequency, per cent, range, mean, standard deviation and Pearson's correlation coefficients. The results revealed that the total mean scores of social supports in good level ($\bar{x} = 3.85, SD = 0.33$) and the child rearing of the caregivers a moderate level ($\bar{x} = 3.27, SD = 0.48$). The relationship between social support and early childhood rearing the skipped-generation families for caregiver. There was a statistically significant positive correlation at the 0.01 level. The results of this research suggest that Early childhood caregivers in vulnerable middle cleft families in the two age groups should receive social support in four areas: 1) emotional 2) information 3) valuation, and 4) labor and resources. in order to result in child

caregivers having child-rearing behaviors to develop appropriately according to their age Continue to grow up to be an adult with quality of life.

Keywords: social support, early childhood rearing, the skipped-generation families, caregiver

บทนำ

จากรายงานประชากรไทย พ.ศ.2558 (UNFPA, 2016) ได้ชี้ให้เห็นว่า“ครอบครัว
แห่งกลาง”ในประเทศไทยมีแนวโน้มจึงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 1 แสนครอบครัว ในพ.ศ.
2530 เป็น 4 แสนครอบครัว ในพ.ศ. 2556 โดยส่วนใหญ่ 76% อยู่ในชนบท เกือบครึ่งใน
จำนวนนี้ หรือ 47% อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีหัวหน้าครอบครัวเป็นผู้หญิง 90%
มากกว่าครึ่งอายุ 60 ปีขึ้นไป และที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไปก็เพิ่มขึ้นจาก 4% ในพ.ศ.2530 เป็น
8% ในพ.ศ.2556 ขณะที่หัวหน้าครอบครัวแห่งกลางกลุ่มนี้ ยังคงทำงานอยู่ในภาค
เกษตรกรรม อีกทั้งผู้ที่มีสุขภาพไม่แข็งแรงมีจำนวนสูงถึง 16% และ 1 ใน 5 เท่า ของผู้สูงอายุ
ในครอบครัวมีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน1 โดยแหล่งรายได้มาจากเงินที่ลูกส่งให้รายได้
จากการทำงาน และเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

ครอบครัวแห่งกลางเป็นกลุ่มครอบครัวเปราะบาง มีความเป็นอยู่ยากลำบากที่สุด
ดังผลการวิจัยของอนันต์ ภาวสุทธิไพศิฐ (2559) ที่พบว่าในช่วงเวลาไม่ถึง 30 ปี (พ.ศ.2530-
2556) จำนวนครอบครัวแห่งกลาง ในประเทศไทยเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่า มีเด็กจำนวนมาถึง 1.2
ล้านคนที่อาศัยอยู่ในครอบครัวแห่งกลางและมีแนวโน้มจะเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ โดยร้อยละ 76
อยู่ในชนบท เกือบครึ่งหนึ่งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีหัวหน้าครอบครัวเป็นผู้หญิงถึง
ร้อยละ 90 และมากกว่าครึ่งเป็นหญิงอายุมากกว่า 60 ปี รวมถึงร้อยละ 16 ของหัวหน้า
ครัวเรือนแห่งกลาง สุขภาพไม่แข็งแรง ตลอดจน 1 ใน 5 ของผู้สูงอายุในครอบครัวแห่ง
กลาง มีรายได้ต่ำกว่าความยากจน ปัญหาของเด็กอายุ 0-17 ปีที่ไม่ได้อยู่กับบิดามารดาเพิ่ม
มากขึ้น จากร้อยละ 19.30 ในปี พ.ศ.2548 เป็นร้อยละ 22.80 ในปีพ.ศ. 2554 และปัญหาที่
สำคัญมากคือปัญหาการทำหน้าที่ของครอบครัวขาดประสิทธิภาพ เนื่องจากมีการ
เปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก การอบรมปลูกฝังจริยธรรม คุณธรรม
ค่านิยม การหล่อหลอมบุคลิกภาพ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ถูกละเลย และผลักภาวะให้

เป็นหน้าที่ของสถาบันอื่นใน สังคมมากขึ้น จากปัญหาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าครอบครัว จำเป็นต้องตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้มากยิ่งขึ้น (รุ่งรัตน์ สุขะเดชะ. 2563)

การศึกษาเกี่ยวกับเด็กปฐมวัยเป็นวัยเริ่มต้นของชีวิตและ พัฒนาการในทุกด้าน เป็น ช่วงวัยที่พัฒนาการทางด้านต่างๆ เป็นไปอย่างรวดเร็วที่สุดและเป็นฐานรากที่สำคัญสำหรับ พัฒนาการในช่วงวัยต่อไป เด็กในวัยนี้จึงเป็นทรัพยากร บุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของ ประเทศ เด็กปฐมวัยที่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมตามช่วงวัย จะสามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ ดีมีคุณภาพและจะเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติต่อไปในอนาคต ดังนั้นการการอบรมเลี้ยง ดูเด็กปฐมวัยจึงเป็นรากฐานที่มีผลต่อคุณภาพและประสิทธิภาพของคนตลอดชีวิตและเป็น การลงทุนที่คุ้มค่าที่สุด (UNFPA, 2016) ก้าวสู่ความพร้อมในการที่จะเรียนรู้ สังคมที่กว้าง ออกไปจากครอบครัว ดังนั้นผู้ดูแลควรเข้าใจในพัฒนาการด้านต่างๆของเด็ก ตามแนวคิดของ Erikson (1950) เป็นการเลี้ยงดูเด็กที่ประกอบด้วย การให้เรียนรู้ในสิ่งต่างๆ การส่งเสริม พัฒนาการให้ถูกวิธีมีการจัดประสบการณ์ที่หลากหลายทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน การ เลียนแบบเด็ก บทบาทและความสนใจทางเพศได้รับการปกป้องและคุ้มครองที่เหมาะสม การ ส่งเสริมการเล่น และการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น เด็กวัยนี้ต้องการผู้ดูแลในการเลี้ยงดู ให้ ความรักความอบอุ่นเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด การเลี้ยงดูที่มีคุณภาพจะส่งผลให้เด็กเจริญเติบโต สุขภาพแข็งแรง มีพัฒนาการสมดุลงាំងทางด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ สังคมต่อไป

ผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่วงกลางเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบางมีแนวโน้มมี จำนวนเพิ่มมากขึ้น การสนับสนุนทางสังคมให้แก่ผู้ดูแล เป็นส่วนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับ ความผาสุกในชีวิตได้รับการช่วยเหลือจากบุคคลในสังคมที่มีปฏิสัมพันธ์ในด้านต่างๆ ประกอบด้วย การตอบสนองทางด้านอารมณ์ การยอมรับและการมองเห็นคุณค่าของตนเอง การได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม การได้รับความช่วยเหลือด้านวัตถุ สิ่งของ ข้อมูลข่าวสารที่เป็น ประโยชน์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลโดยตรงที่ทำให้ผู้ดูแลเด็กเกิดกำลังใจ เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถปรับตัว และเผชิญกับปัญหาต่างๆได้อย่างเหมาะสม (House, 1981)

องค์การบริหารเทศบาลตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พื้นที่การปกครอง รับผิดชอบทั้งหมด 16 หมู่บ้าน ตามที่สำนักงานทะเบียนราษฎรสำรวจข้อมูล (2564) จำนวน เด็กปฐมวัย (อายุ 3-5 ปี) ทั้งหมดจำนวน 563 คน จากการลงพื้นที่ในการบริการวิชาการ ตำบลนาฝาย ผู้วิจัยได้สำรวจข้อมูลเบื้องต้น พบว่ามีจำนวนครอบครัวแห่วงกลางที่มีเด็ก ปฐมวัยในช่วงอายุ 3-5 ปี ทั้งหมด จำนวน 82 ครอบครัว รูปแบบการเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแลยัง

เป็นรูปแบบเดิม ไม่ได้ส่งเสริมพัฒนาการตามช่วงวัยอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง การมีหนังสือคุณภาพสำหรับเด็กในครอบครัวพบเพียง ร้อยละ 8 เท่านั้น ปล่อยให้เด็กอยู่กับสื่อดิจิทัลโดยไม่มีเวลาในการชี้แนะ ปัญหาและอุปสรรคในการสนับสนุนทางสังคมยังไม่เพียงพอ พบว่า 1) ค่าใช้จ่ายภายในครอบครัวไม่เพียงพอกับรายจ่าย ผู้ดูแลต้องหารายได้เพิ่มเติม 2) ปัญหาสุขภาพของผู้ดูแลยังต้องมีการรักษาอย่างต่อเนื่องและต้องเป็นบุคคลที่ต้องรับผิดชอบในการเลี้ยงดูเด็กด้วย 3) การได้รับข้อมูลข่าวสารยังไม่ทั่วถึงเนื่องจากผู้ดูแลมีการสื่อสารและการเข้าถึงข้อมูลที่จำกัด การเดินทางเข้าร่วมรับทราบข่าวสารยังไม่ทั่วถึง และ 4) การได้รับความช่วยเหลือด้านอารมณ์การปรับตัวในการแก้ไขปัญหา น้อย จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางของผู้ดูแล ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสนับสนุนทางสังคมและการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางของผู้ดูแล ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางของผู้ดูแล ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางของผู้ดูแล ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) มีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษานี้ คือ ผู้ดูแลเด็กปฐมวัย (อายุ 3-5 ปี) ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวแห่งกลาง (ไม่มีบิดามารดาเด็กอาศัยอยู่ด้วย) ศึกษาในพื้นที่ ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ มีจำนวนทั้งหมด 16 หมู่บ้าน พบว่ามีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 4,927 ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งหมด 11,729 คน จำนวนเด็กปฐมวัย (อายุ 3-5 ปี) ทั้งหมดจำนวน 563 คน ประชากรที่เป็นครอบครัวแห่งกลางมีเด็กปฐมวัยอาศัยอยู่มีจำนวนทั้งหมด

82 ครอบครัว เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนน้อยจึงเลือกประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ สรุปลูกดูแลเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางเป็นจำนวน 82 คน

เกณฑ์ในการคัดเลือก (Inclusion Criteria) ดังนี้ 1) ผู้ดูแลทำหน้าที่หลักในการเลี้ยงดูเด็ก (อายุตั้งแต่ 3 ปีบริบูรณ์ ถึง 5 ปี 11 เดือน 29 วัน) และอาศัยอยู่ใน ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 2) ผู้ดูแล มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดกับเด็ก ดูแลเด็กนานมากกว่า 3 เดือน และ 3) ผู้ดูแล อายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป ไม่มีโรคประจำตัวร้ายแรงหรือความพิการ ไม่มีปัญหาสุขภาพเรื้อรัง ความผิดปกติด้านการรับรู้ การได้ยินการมองเห็น การพูด สามารถติดต่อสื่อสารภาษาไทยได้อย่างเข้าใจ ไม่เป็นอุปสรรคต่อการเก็บข้อมูลงานวิจัย

เกณฑ์ในการคัดออก (Exclusion Criteria) ดังนี้ 1) ผู้ดูแล ที่มีปัญหาสุขภาพรุนแรง ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เช่น ติดเชื้ออย่างรุนแรง หลังผ่าตัด ภาวะเจ็บป่วยที่ต้องนอนโรงพยาบาล เป็นต้น 2) ผู้ดูแล ไม่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ และ 3) ผู้ดูแลและเด็กย้ายที่อยู่อาศัยออกจาก ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหาความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางของผู้ดูแล ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ใน 2 ด้านคือ 1) การสนับสนุนทางสังคมของผู้ดูแล 2) การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้ดูแล

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางของผู้ดูแล ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ดูแล จำนวน 11 ข้อ ประกอบไปด้วย อายุ เพศ ความสัมพันธ์กับเด็ก สถานภาพ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ย/เดือน ความเพียงพอของรายได้ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ปัญหาภาวะสุขภาพ และการได้รับข้อมูลข่าวสาร

ตอนที่ 2 แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคมของผู้ดูแล ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ข้อมูลข่าวสาร 2) อารมณ์ 3) แรงงานและทรัพยากร และ 4) การประเมินค่า จำนวน 28 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามการเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวแห่งกลาง ตามทฤษฎีของ Erikson เป็นแบบสอบถามประมาณค่า (Rating scale) 3 ระดับ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่

1) การให้เรียนรู้ในสิ่งต่างๆ 2) การเลียนแบบเด็ก 3) บทบาทและความสนใจทางเพศ 4) การเล่น และ 5) การสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น จำนวน 26 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยการวิเคราะห์ดังนี้ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson's product moment coefficient)

ผลการวิจัย

ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัว แห่งกลางของผู้ดูแล ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไป พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 75.61 ส่วนใหญ่มีอายุ 50-59 ปี คิดเป็นร้อยละ 51.22 การศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 39.02 มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 84.51 อาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 51.22 มีรายได้ต่ำกว่า 10,001 บาท คิดเป็นร้อยละ 46.34 ความเพียงพอของรายได้เพียงพอกับรายจ่ายแต่ไม่มีเงินออม คิดเป็นร้อยละ 45.12 ผู้ดูแลเป็นตายายของเด็ก คิดเป็นร้อยละ 37.80 สมาชิกในครอบครัว 4-5 คน คิดเป็นร้อยละ 42.68 ผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัว คิดเป็นร้อยละ 64.63 และ การได้รับข้อมูลข่าวสารจากโทรศัพท์มือถือมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.54

2. การสนับสนุนทางสังคมของผู้ดูแลในครอบครัวแห่งกลาง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคมของผู้ดูแลในครอบครัวแห่งกลาง (n=82)

ที่	การสนับสนุนทางสังคมของผู้ดูแล	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1	ด้านอารมณ์	3.61	0.54	ปานกลาง
2	ด้านข้อมูลข่าวสาร	3.46	0.56	ปานกลาง
3	ด้านการเปรียบเทียบและการประเมินคุณค่า	4.02	0.42	ดี
4	ด้านทรัพยากร	4.19	0.29	ดี
รวม		3.85	0.33	ดี

จากตารางที่ 1 พบว่า การสนับสนุนทางสังคมของผู้ดูแลในครอบครัวแห่งกลางในภาพรวม อยู่ในระดับดี ($\bar{x} = 3.85$, $SD = 0.33$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การสนับสนุนด้านทรัพยากรอยู่ในมีระดับดี มีลำดับคะแนนสูงกว่าทุกด้าน ($\bar{x} = 4.19$, $SD = 0.29$) ส่วนการสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับปานกลาง เป็นการสนับสนุนทางสังคมด้านที่อยู่ในลำดับที่ต่ำที่สุด ($\bar{x} = 3.46$, $SD = 0.56$)

3. การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางของผู้ดูแลในครอบครัวแห่งกลาง แสดงดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางของผู้ดูแล

ที่	การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้ดูแล	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1	ด้านการให้เรียนรู้ในสิ่งต่างๆ	2.91	0.52	ปานกลาง
2	ด้านการเลียนแบบของเด็ก	3.11	0.61	ปานกลาง
3	ด้านบทบาทและความสนใจทางเพศ	2.78	0.41	ปานกลาง
4	ด้านการเล่นของเด็ก	3.68	0.57	ดี
5	ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น	3.89	0.43	ดี
รวม		2.45	3.27	0.48

จากตาราง 2 พบว่า การเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแลในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.27$, $SD = 0.48$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นอยู่ในระดับสูงกว่าทุกด้าน ($\bar{x} = 3.89$, $SD = 0.43$) ด้านบทบาทและความสนใจทางเพศ อยู่ในระดับปานกลาง เป็นด้านที่อยู่ในลำดับที่ต่ำที่สุด ($\bar{x} = 2.78$, $SD = 0.41$)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางของผู้ดูแล ดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางของผู้ดูแล (n=82)

การสนับสนุนทางสังคมของผู้ดูแล	การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้ดูแล					
	ด้านการให้เรียนรู้สิ่งต่างๆ	ด้านการเลี้ยงแบบของเด็ก	ด้านบทบาทและความสนใจ	ด้านการเล่นของเด็ก	ด้านการสร้างความสัมพันธ์	ภาพรวม
ด้านอารมณ์	0.939**	0.582**	0.600**	0.559**	0.555**	0.743**
ด้านข้อมูลข่าวสาร	0.753**	0.789**	0.854**	0.784**	0.707**	0.903**
ด้านการเปรียบเทียบและการประเมินคุณค่า	0.090	0.027	0.177	0.433**	0.150	0.204
ด้านทรัพยากร	0.370**	0.355**	0.348**	0.346**	0.292**	0.397**
ภาพรวม	0.850**	0.697**	0.762**	0.771**	0.658**	0.865**

จากตารางที่ 3 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางของผู้ดูแล ในภาพรวม มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 สำหรับการสนับสนุนทางสังคมด้านอารมณ์ ด้านข้อมูลข่าวสาร และด้านทรัพยากร กับการเลี้ยงดูเด็ก มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 ยกเว้นการสนับสนุนด้านการประเมินคุณค่ากับการเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแล ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางของผู้ดูแล ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ สามารถนำมาอภิปรายผลสรุปผลได้ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ดูแลที่ศึกษาครั้งนี้ พบว่า ในภาพรวมผู้ดูแลเด็ก ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุช่วง 50-59 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพเกษตรกร มีรายได้ต่ำกว่า 10,001 บาท ความเพียงพอของรายได้เพียงพอกับรายจ่ายแต่ไม่มีเงินออม ผู้ดูแลหลักเป็นตายายของเด็ก ผู้ดูแลส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัวและการได้รับข้อมูลข่าวสารจากโทรศัพท์มือถือมากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของอุดมลักษณ์ กุลพิจิตรและพัชราภรณ์

พุทธิกุล (2563) “การวิเคราะห์สถานการณ์ของการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยโดยผู้ปกครองที่ไม่ใช่พ่อแม่และการนำเสนอนวัตกรรมเสริมสร้างความผูกพันในครอบครัว” พบว่า ผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่วงกลางมีความเกี่ยวข้องกับเด็กโดยเป็นยายมากที่สุด ร้อยละ 50.4 ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 77.6 ผู้เลี้ยงดูส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม

2. การสนับสนุนทางสังคม พบว่า การสนับสนุนทางสังคมภาพรวม อยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การสนับสนุนด้านทรัพยากรอยู่ในมีระดับที่สูงที่สุด ส่วนการสนับสนุนด้านอารมณ์ และด้านข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับปานกลาง จากการนำเอาการสนับสนุนทางสังคมใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านอารมณ์ 2) ด้านข้อมูลข่าวสาร 3) ด้านการประเมินค่าและ 4) ด้านแรงงานและทรัพยากร เป็นการนำมาใช้ในการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่วงกลาง ซึ่งการสนับสนุนทางสังคมนั้นนอกจากจะเป็นการเสริมความเข้มแข็งและสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ผู้ดูแลเด็กสามารถปรับตัวในการเลี้ยงดูเด็กได้ดีมากขึ้นจากเดิม ควรมีการสนับสนุนทางสังคมกับทีมสหวิชาชีพพร้อมด้วย เพื่อให้มีการดำเนินการสนับสนุน การเข้าถึงแหล่งประโยชน์ การเสริมทรัพยากรในด้านการเงิน การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน โรงเรียน และสังคม มีการนำเอาแนวคิดการสนับสนุนทางสังคมมาใช้กับกลุ่มเป้าหมายหลายๆ ด้าน สอดคล้องกับการศึกษาของชนิษฐา หะยิมะแซ (2556) ศึกษาการเปรียบเทียบการสนับสนุนทางสังคมในผู้ดูแลเด็กกลุ่มอาการออทิซึมและเด็กพัฒนาการสมวัยที่เข้ารับบริการในโรงพยาบาลสงขลานครินทร์ พบว่าการสนับสนุนทางสังคมให้ผู้ดูแลเด็ก บุคคลทั่วไปหรือสหสาขาวิชาชีพ ที่เกี่ยวข้องสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน ผู้ดูแลเด็กกลุ่มอาการออทิซึมและเด็กพัฒนาการสมวัยให้สอดคล้องกับความต้องการ เพื่อให้ผู้ดูแลเด็กได้รับการสนับสนุนทางสังคมในระดับที่เหมาะสมต่อไป

3. การอบรมเลี้ยงดูเด็กในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง พบว่า ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น และด้านการเล่นของเด็กอยู่ในระดับดี เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นตำบลหนึ่งที่อยู่ในชุมชนชนบทที่มีสิ่งแวดล้อมทั้งในครอบครัว ชุมชน มีการช่วยเสริมในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็ก การช่วยเหลือกันของบุคคลในครอบครัว เพื่อนบ้าน และบุคคลในชุมชน การมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูเด็ก เสริมให้พื้นฐานทางด้านอารมณ์ของเด็กมีความมั่นคงและสภาพแวดล้อม เป็นสิ่งที่สำคัญในการเลี้ยงดูเด็กในชนบท สอดคล้องกับการศึกษาของสุกัญญา สอนสี, ยุนี พงศ์จตุรวิทย์ และนุจรีย์ ไชยมงคล

(2560) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของมารดาในการส่งเสริมการเล่นแก่บุตรวัยก่อนเรียน พบว่า พื้นอารมณ์ของเด็ก และสภาพแวดล้อมที่บ้าน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมของมารดาในการส่งเสริมการเล่นแก่บุตรวัยก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = .438, p < .01$ และ $r = .275, p < .05$ ตามลำดับ) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า การได้รับข้อมูลข่าวสารจากการใช้โทรศัพท์มือถือพบมากถึงร้อยละ 58.54 และการเลี้ยงดูเด็กด้านการเล่นของเด็กอยู่ในระดับดี ดังนั้นการส่งเสริมให้ผู้ดูแลเลี้ยงดูเด็กร่วมกับการเล่นที่สร้างสรรค์ และการใช้สื่อดิจิทัลอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการศึกษาของ ดลจรัสทิพย์มโนสิงห์ (2565) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพัฒนาการของเด็กปฐมวัยที่มารับบริการที่ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยด้านการเลี้ยงดูเด็กที่ขาดการเลี้ยงดูและกระตุ้นพัฒนาการที่เหมาะสม มีความสัมพันธ์กับปัญหาพัฒนาการล่าช้า เช่น การปล่อยให้เด็กใช้เวลาไปกับการดูโทรทัศน์ เล่นเกมส์ เล่นอินเทอร์เน็ต ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้ การนอน และการกินของเด็ก การลดความเสี่ยงดังกล่าวสามารถทำได้โดยผู้เลี้ยงดูเด็กเพิ่มเวลาคุณภาพและมีกิจกรรมร่วมกับเด็กเช่น การเล่นนิทานหรือการอ่านหนังสือกับเด็กปฐมวัย ส่วนการเลี้ยงดูด้านบทบาทและความสนใจทางเพศ อยู่ในระดับปานกลาง เป็นด้านที่อยู่ในลำดับที่ต่ำที่สุด นั้นพบว่าผู้ดูแลยังไม่มั่นใจและไม่กล้าที่จะสอนในเรื่องเพศศึกษากับเด็ก เป็นสิ่งที่ผู้ดูแลควรให้คำแนะนำและความรู้แก่เด็กตามการรับรู้ที่เหมาะสมตามพัฒนาการของเด็ก ซึ่งพบว่าเป็นช่องว่างในการสื่อสารหรือการค้นหาศึกษาของเด็กเอง อาจไม่เหมาะสม สอดคล้องกับการศึกษาของ ศรีนัย ปองนิมิตพร สุธิดา แก้วขจร ลาวัลย์ สมบูรณ์และนิตยา ไทยาภิรมย์ (2560) เด็กไทยกำลังเผชิญกับปัญหาเรื่องเพศซึ่งปัญหานี้อาจจะลดลงได้หากเด็กได้รับความรู้ความเข้าใจเรื่อง เพศที่เหมาะสมตั้งแต่ปฐมวัย แม้ว่าปัจจุบันเด็กสามารถเรียนรู้เรื่องเพศได้จากสื่อที่หลากหลาย แต่ยังต้องการ คำแนะนำและการสอนเรื่องเพศ ซึ่งผู้ดูแลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสอนเรื่องเพศให้แก่เด็กสอดคล้องกับการศึกษาของผู้ดูแลควรได้รับการส่งเสริมความรู้การรับรู้สมรรถนะแห่งตน และการสอน มีเรื่องเพศในเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจเรื่องเพศอย่างถูกต้อง ส่วนการเลี้ยงดูเด็กในด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นและการเล่นกับเด็กอยู่ในระดับดี นั้นเนื่องจากพื้นที่ในการศึกษาเป็นชุมชนที่อยู่ในชนบทมีการติดต่อช่วยเหลือกันในชุมชนอย่าง

4. ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่วงกลางของผู้ดูแล ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ในภาพรวมมี

ความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 การสนับสนุนทางสังคมเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงดูเด็ก ทำให้เด็กและผู้ดูแลมีความผาสุกในชีวิต หมายถึง การได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลทั้งในครอบครัว ชุมชน และสังคมที่มีปฏิสัมพันธ์ในด้านต่างๆ ประกอบด้วย การตอบสนองด้านอารมณ์ การได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ การยอมรับและการมองเห็นคุณค่าในตนเอง การได้รับความช่วยเหลือด้านวัตถุ สิ่งของ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลโดยตรงที่ทำให้ผู้ดูแลเด็กเกิดกำลังใจ เกิดความมั่นใจในตนเอง สามารถปรับตัวและเผชิญปัญหาต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการศึกษาของจริญญา โคตรชนะ (2552) ศึกษาผลของการให้กลุ่มสนับสนุนทางสังคมต่อศักยภาพการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยก่อนเรียนและความเครียดของย่ายาย อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย พบว่า การสนับสนุนทางสังคมสามารถเพิ่มศักยภาพการอบรมเลี้ยงดูเด็กของย่ายาย ด้านความรู้ การปฏิบัติ และทัศนคติในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามารถลดความเครียดลง ($p < .05$) และทำให้ย่ายายในกลุ่มสมาชิกใหม่เกิดความตระหนักและความภาคภูมิใจในบทบาทการอบรมเลี้ยงดูหลานของความรับผิดชอบของตน แต่การที่ผู้ดูแลเด็กได้รับการสนับสนุนทางสังคมได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ สินี กระจาลัยและจารุรัตน์ ศรีรัตนประภาส (2561) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง การสนับสนุนทางสังคมและพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น การสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ($r = .673, p < .01$) การสนับสนุนทางสังคมในระดับสูงทั้งโดยรวมและรายด้าน โดยเฉพาะด้านการบริการและวัตถุ การให้คำปรึกษา และให้ความรู้แบบรายต่อรายและทุกครั้งที่ยู่วรุ่นมาฝากครรภ์ รวมทั้งหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นส่วนมากอาศัยอยู่กับสามีและครอบครัว (ร้อยละ 91.7) ทำให้เกิดความสนิทสนมใกล้ชิดผูกพัน คอยดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ทำให้รู้สึกว่าคุณเองไม่ถูกทอดทิ้งให้โดดเดี่ยว จึงเกิดความมั่นใจในการตั้งครรภ์ ส่วนการสนับสนุนด้านการประเมินคุณค่ากับการเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแล ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่าผู้ดูแลส่วนใหญ่มีการประเมินค่า ผู้ดูแลเด็กมีความมั่นใจต่อการทำหน้าที่ การได้รับข้อมูลย้อนกลับ อยู่ในระดับดี แต่ควรศึกษาในเชิงลึกกว่ามีปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวแห่งกลางนั้นอาจต้องศึกษาในระยะยาวต่อไป อย่างไรก็ตามเป้าหมายสุดท้ายทั้งจากการสนับสนุนทางสังคมเป็นพฤติกรรมเชิงบวกที่ช่วยให้ผู้ดูแลเด็กได้ทำบทบาทของผู้เลี้ยงดูเด็ก ทำให้เด็กเป็นบุคคลที่มีคุณภาพชีวิต ดั่ง การศึกษาของยุภาติ สงวนพงษ์และธนิดา ผาติเสนะ (2563) ศึกษาคุณภาพชีวิตของเด็กปฐมวัย

ทำให้ผู้ดูแล และเด็ก ให้มีพัฒนาการตามวัยแบบองค์รวมมีการเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปเสนอเป็น แนวทางการในการส่งเสริมให้ผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ในครอบครัวแห่งกลางซึ่งมีความเปราะบาง ที่ต้องพึ่งพาทั้ง 2 กลุ่มวัย ดังนั้นบุคคล ชุมชน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวแห่งกลาง ควรได้รับการสนับสนุนทางสังคมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านอารมณ์ 2) ด้านข้อมูลข่าวสาร 3) ด้านการประเมินค่า และ 4) ด้านแรงงานและทรัพยากร และควรมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางมีความพร้อม สามารถทำหน้าที่หลักในการเลี้ยงดูเด็กได้อย่างเต็มความสามารถ

เอกสารอ้างอิง

- ขนิษฐา หะยิมะแซ. (2556). *ศึกษาการเปรียบเทียบการสนับสนุนทางสังคมในผู้ดูแลเด็กกลุ่มอาการออทิซึมและเด็กพัฒนาการสมวัยที่เข้ารับบริการในโรงพยาบาลสงขลา นครินทร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- จริญญา โคตรชนะ. (2552). *ผลของการให้กลุ่มสนับสนุนทางสังคมต่อศักยภาพการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยก่อนเรียนและความเครียดของย่ายาย อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ดลจรัส ทิพย์มโนสิงห์. (2565). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพัฒนาการของเด็กปฐมวัยที่มารับบริการที่ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนกรุงเทพมหานคร*. วารสารโรงพยาบาลเจริญกรุงประชารักษ์, 18(1): 51-68.
- สุกัญญา สอนสี ยุณี พงศ์จตุรวิทย์ และนุจรีย์ ไชยมงคล. (2560). *ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของมารดาในการส่งเสริมการเล่นแก่บุตรวัยก่อนเรียน*. วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี ปีที่ 28 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2560
- ศรันย์ ปองนิมิตพร สุทธิดา แก้วขจร ลาวัลย์ สมบูรณ์ และนิตยา ไทยาภิรมย์. (2560). *ศึกษาความรู้การรับรู้สมรรถนะแห่งตนและการสอนเรื่องเพศในเด็กปฐมวัยของบิดามารดา*. พยาบาลสาร. 44(2): 28-37.

- ยุภาดี สวงนพงษ์ และธนิดา ชาติเสนะ. (2563). *คุณภาพชีวิตของเด็กปฐมวัย (อายุ 2-4 ปี) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ*. วารสารศูนย์อนามัยที่ 9, 63(4): 41-55.
- รุ่งรัตน์ สุขะเดชะ. (2563). *การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวไทย: การทบทวนวรรณกรรมแบบบูรณาการอย่างเป็นระบบ*. วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ, 43(1):1-9.
- สินี กะราลัยและ จารรัตน์ ศรีรัตนประภาส. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมและพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น*. วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 26(1): 1-10.
- สำนักงานทะเบียนราษฎรสำรวจข้อมูล. 2561. [https://www.bora.dopa.go.th/index.php/th/อนันต์_ภาวสุทธิไพศิฐ \(2559\) ผลกระทบของปัจจัยประชากรต่อสถาบันครอบครัวและชุมชน ในชนบท สนับสนุนทุนวิจัยโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย \(สกว.\)](https://www.bora.dopa.go.th/index.php/th/อนันต์_ภาวสุทธิไพศิฐ (2559) ผลกระทบของปัจจัยประชากรต่อสถาบันครอบครัวและชุมชน ในชนบท สนับสนุนทุนวิจัยโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.))
- อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร และพัชราภรณ์ พุทธิกุล. (2563). *การวิเคราะห์สถานการณ์ของการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยโดยผู้ปกครองที่ไม่ใช่พ่อแม่และการนำเสนอนวัตกรรมเสริมสร้างความผูกพันในครอบครัว*. วารสารครุศาสตร์, 45(3): 188-205.
- Erikson, E.H. (1950). *Childhood and Society*. NewYork: Norton.
- House, JS. (1981). *Work, Stress and Social Support*. MA: Addison-Wesley.